

üzərinə qeydlər. Ədəbiyyat qəzeti. 5 aprel 2022 (<https://edebiyyatqazeti.az/news/edebi-tenqid/8837-laokoon-burcu-altinda-sevgi-dastani>)

8. İsmayılova, N. (2019). Kamal Abdulla: Postmodernizmdən milli özünəməxsusluğa. Ədəbiyyat qəzeti. 27 iyul 2019. S.22-23
9. İsmayılova, N. (2021). «Laokoon, Laokoon...» - "Ədəbiyyat qəzeti"nin "Müzakirə saati"nda roman müzakirəsi. Ədəbiyyat qəzeti. 26 aprel 2021. (<https://edebiyyatqazeti.az/news/muzakire/7198-laokoon-laokoon>)
10. Qaragözova, E. (2019). Kamal Abdulla mətninin söylədikləri. 525-ci qəzet. 15 iyun. S-21
11. Şərifova, S. (2015). Çağdaş Azərbaycan postmodern romanı. Bakı, "Elm və təhsil", 104 səh.
12. Umberto, E. (2017). Qızılgülün adı. Bakı, Qanun nəşriyyatı, 616 səh.
13. Zeynalova, D. (2015). Modernizm. Postmodernizm. (Terminoloji lüğət) Dərs vəsaiti. Bakı, "Elm və təhsil", 96 səh.

İNGİLİS DİLİNDƏ XƏBƏR BAŞLIQLARINDA ELLİPSİSDƏN İSTİFADƏ

Nəzərli Fidan Sadiq

Azərbaycan Dillər Universiteti

<https://orcid.org/0000-0002-4517-6048>

nazarli.fidan1@gmail.com

USAGE OF ELLIPSIS IN ENGLISH NEWS HEADLINES

Nazarli Fidan Sadig

Azerbaijan University of Languages

<https://orcid.org/0000-0002-4517-6048>

nazarli.fidan1@gmail.com

Summary

Both written and spoken languages provide the usage of a considerable amount of elliptical constructions. In the spoken language, especially in everyday conversations, ellipsis is a timesaver, however, in the written speech and formal registers it turns out to be a stylistic device. Although this device makes speech sound more fluent, moreover helps avoid repetition and redundancy, but it is not always easy to recover the ellipsed items. It requires the reader's or the communicator's extra knowledge. Ellipsis can also be culture bound and sometimes lead to miscommunication.

Ellipsis is widely used in newspapers and especially in the headlines. The headlines change the way people read an article and the way they remember them. With the help of ellipsis, headlines can play a sensation-making role. So, it attracts the attention of the readers and persuade them to go deeper into the body of the article.

By means of ellipsis, one can easily focus attention on new information by avoiding the repetition and redundancy of already known information.

Key words: ellipsis, news headlines, newspaper language, medial ellipsis, elliptical construction.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЛИПСИСА В ЗАГОЛОВКАХ НОВОСТЕЙ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Назарли Фидан Садиг

Азербайджанский Университет Языков

<https://orcid.org/-0000-0002-4517-6048>

nazarli.fidan1@gmail.com

Резюме

И письменный, и разговорный языки предусматривают использование значительного количества эллиптических конструкций. В разговорной речи, эллипсис экономит время, а в письменной речи и формальных регистрах оно оказывается стилистическим приемом. Это делает речь более плавной, кроме того, помогает избежать повторов.

Эллипсис широко используется в газетах, особенно в заголовках. С помощью эллипсиса заголовки играют сенсационную роль. Они привлекают внимание читателя, как бы уговаривая его углубиться в суть статьи.

В зависимости от положения эллипсиса, специалисты выделяют в предложении начальную, среднюю и конечную части предложения. Чаще всего в структурах заголовков используется средний эллипсис: в этих падежах в основном вспомогательные глаголы опускаются. Медиальный эллипсис частично восстанавливается, обладает неоднозначностью в определении временных форм. Начальный эллипсис также называется ситуативный и интерпретируется только с помощью внеязыкового контекста. Это означает, что есть несколько возможных антецедентов для опущенного субъекта. Заключительное в эллипсисе не распространено в заголовках новостей и не так много свидетельств его реализации.

Эллипсис также может быть связано с культурой и может приводить к недопониманию. Таким образом восстановить эллиптические элементы не так просто. Это требует дополнительных знаний читателя или коммуникатора.

Ключевые слова: эллипсис, заголовки новостей, газетный язык, медиальное многоточие, эллиптическая конструкция.

Ellipsis mətnin özü ilə əlaqəsi baxımından bərpa edilə bilən bəzi elementlərinin buraxılmasını və ya silinməsinə nəzərdə tutur. Başqa sözlə desək, ellipsis mətnin səmərəliliyinə və yığcamlığına töhfə verən əsas birləşdirici vasitə hesab olunur. [3]. Müasir dövrümüzdə ellipsisin bu qədər araşdırılması və çox istifadə olunması da nitqin yığcamlığına və vaxt itkisinin qarşısının alınmasına kömək olur. Belə ki, ellipsisə təkcə şifahi deyil, həm də yazılı nitqdə də rast gəlmək olar. Yazılı nitqdə ellipsis bəzən özünü cümlənin və ya mətnin bir hissəsinin buraxılması və ya "...” işarəsi ilə göstərir. Bunu isə yalnız yazılı ədəbiyyatda deyil, həmçinin gündəlik həyatımızda istifadə etdiyimiz sosial şəbəkələrdə, mediada da görmək olar. Bunlardan ən geniş yayılmış KİV və media, qəzet və ya jurnal dilidir ki, xüsusilə, qəzet dilində və xəbər başlıqlarında ellipsislərdən istifadə zənginliyi ilə nəzərə çarpır.

İ.Mardha görə ellipsis teleqramlarda, kitab adlarında, gündəliklərdə, reklamlarda, reseptlərdə, lüğətlərdə, kataloqlarda, başlıqlar kimi afişa və etiketlərdə və s.-də rast gəlinən linqvistik deyim növüdür [6, s.12].

Xəbər başlığı xəbərin çox qısa xülasəsidir. O, adətən hesabatın üstündə böyük hərflərlə göstərilir. Xəbər başlıqlarının qrammatikası çox vaxt qeyri-standart olur və onları oxumaq və anlamaq bir qədər çətin olur. Başlıqların qrammatik cəhətdən əsas xüsusiyyətləri isə bir sıra isimlərin və ellipsisin istifadəsidir. Belə ki, qəzet dili bir neçə növ materialın qarışığı və müxtəlif

üslubi xüsusiyyətlərin birləşməsidir [2, s.174]. Xəbər başlıqları oxucunun diqqətini çəkən ilk şeydir və buna görə də, uğurlu qəzet məqaləsi üçün başlıqlar böyük əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, o, qısa, cəlbədicə və maksimum məlumatlandırıcı olmalıdır. Məhz bu səbəbdən, başlıqlarda sözün buraxılmasından istifadə edilir ki, bu da yazıçıya qrammatikanın daha az tətbiqi ilə düzgün tərtib edilmiş və mənalı bir ifadə yaratmağa imkan verir.

Ellipsisin istifadəsi mətnə qeyri-müəyyənliyə səbəb olmamaq şərtiylə, məlumatın həm kodlaşdırılmasında, həm də deşifrə edilməsində vaxt və səylərin miqdarını azaldır, artıqlıqdan və təkrardan qaçır. Qəzet başlıqlarında əsas dilin linqvistik ifadələrindən istifadə edildiyinə görə, ellipsis burada olduqca çox görünən bir hadisədir. Deməli, elliptik konstruksiyalar cümlədə bəzi hissələr olmadan belə başa düşülə bilən bir ifadəni təmin edir. Belə ki, Bayber və onun həmkarları ellipsisi "lingvistik kontekstdən və ya situasiyadan bərpa edilə bilən elementlərin buraxılması" kimi xarakterizə edirlər. Onların fikrincə, çatışmayan söz və ya sözlər mənasını dəyişdirmədən və qeyri-qrammatik quruluş yaratmadan mətnə daxil edilə bilər. Deməli, ellipsisin əsas məqsədi eyni mənanı daha az sayda sözə yükləməkdir. Bayber və həmkarları həmçinin cümlə daxilində ellipsisin mövqeyinə görə də üç kateqoriyasını fərqləndirirlər: Cümlənin əvvəlində (initial), ortasında (medial) və sonunda (final) işlənən ellipsis [1, s. 230].

Cümlənin əvvəlində işlənən, başqa sözlə desək, ilkin ellipsis əsasən cümlənin subyektinə əlaqələndirilir. Subyektin buraxılması adətən bəndin əvvəlində baş verir və elliptik konstruksiya o qədər də vacib olmayan informasiyanı əvəz edir. Belə ki, cümlə əvvəlində olan ellipsli başlıqlar daha çox oxucu, alıcı və ya abunəçi əldə etmək üçün sensasiyalı ifadələr yaratmağa yönəlir.

İlkin ellipsi situasiya ellipsisi kimi də adlandırmaq olar. Situasiya ellipsiləri yalnız kontekst haqqında əlavə biliklərin köməyi ilə şərh edilə bilər. Bu o deməkdir ki, bu cür ifadələri düzgün şərh etmək üçün bir neçə təyinedicilər və ya imkanlar olur və bunu yalnız kontekst haqqında əlavə biliklərin köməyi ilə düzgün şərh etmək mümkün olur [5].

REVEALED: How "horrible" Mauricio Pochettino knocked Tottenham into shape (The Sun, 22 April, 2016)

"The Sun" qəzetinin bu başlığında "revealed" predikatı bir növ sensasiya yaratmaq üçün nəzərdə tutulub və əsas mövzu alt başlığın köməyi ilə başa düşülür. Bu kimi nümunələrdə mübtəda silinir və nəzərdə tutulan məlumatın şifrəsini açmaq üçün təyinedici ondan sonra gəlir. Qəzet dili strukturu alt başlıq yazmağa, yəni elliptik başlığa xüsusi izahat verməyə imkan verir.

Medial ellipsis isə bəndin ortasındakı elementlərin buraxılmasıdır. Belə ki, xəbər başlıqlarında köməkçi fellərin olmaması medial və ya mərkəz elliptik quruluş adlanır. Bu cür elliptik quruluşlara xəbər başlıqlarında çox tez-tez rast gəlirik. Bunlara misal olaraq, cümlədə köməkçi feil, "to be" feili, həmçinin, "there is/are" kimi elementləri misal göstərmək olar. Məsələn:

[There have been] No female film directors from two major Hollywood studios through 2018 (The Guardian, 12 April, 2021)

Smokers and obese people [are]'soft targets' for NHS savings, say Surgeons (The Guardian, 21 November, 2018)

Army staff sergeant [has been] arrested in Virginia police officer's death (The Guardian. 28 February, 2020)

D. Biberin təklif etdiyi üçüncü tip ellipsis isə son ellipsis adlanır. Son ellipsis xəbər başlıqları arasında o qədər də çox istifadə edilmir və buna o qədər də nümunə yoxdur. Xəbər başlıqlarının dili olduqca mürəkkəbdir və buna görə də çatışmayan hissələri müəyyən etmək bəzən çox səy tələb edir. İlk baxışdan başlıqları oxumaq asandır, lakin mövzunun dərinliyinə gedincə aydın olur ki, jurnalistlər üçün mükəmməl qrammatika və sintaksis biliklərinə malik olmaq məcburidir. Aşağıdakı misallarda sonda işlənən ellipsislərin, demək olar ki, bütün növləri verilmişdir:

1. - *Do you think violence can be justified in terms of a Holy war in any sense?*

- *No, I consider it [can]not [be justified].* (*The Sun*, 7 April, 2016)

2. *Does he allow himself to experience moments of triumph in his work?*

"Yes [he allows himself to experience moments of triumph in his work], but they're not real because they can't be," he says "Because the triumph lasts a very short time indeed." (*The Guardian*, 4 May, 2022)

Birinci misalda cümlənin bütün predikatı buraxılmışdır. Bu, eyni ifadəni bir daha dilə gətirməmək üçün vaxta qənaət etmək üçün şüuraltı olaraq qısa, başa düşülən cavablar verilən bir müsahibədən götürülmüşdür.

İkinci misal isə cümlə ellipsisini təsvir edir və burada kodu açılmış hissə üçün ellipsis qabaqcadan verilən sualda artıq göstərilmişdir.

Ədəbiyyat:

1. Biber, D, Johanson, S., Leech, G, Conrad, S., and Finegan, E. Grammar of Spoken and Written English, Longman Pearson Education Limited, Essex, UK, 1999
2. Crystal, D. Dictionary of Linguistics and Phonetics 6th Edition. Blackwell Publishing, 2008
3. Halliday, S. and Hasan, R. Cohesion in English. London. Longmans, 1976
4. Hardt, D. and Romero M. Ellipsis and the structure of discourse. Journal of Semantics, 2004
5. Quirk, R. et al. A Comprehensive Grammar of the English Language. Longman Group Ltd, 1991
6. Mardh, I. Headlines on the Grammar of English FrontPage Headlines. Gotab, Malmö, 1980.
7. Merchant, J. Syntax: Ellipsis. University of Chicago, 2012
8. Praskova, E. Grammar in Newspaper Headlines (Bachelor Paper) University of Pardubice, Faculty of Arts and Philosophy, 2009
9. https://www.researchgate.net/publication/6891481_Ellipsis_and_discourse_coherence
10. The Daily Star, <http://www.dailystar.co.uk/>
11. The Guardian, <http://www.theguardian.com/international>
12. The Times, <http://www.thetimes.co.uk/>
13. The Sun, <https://www.thesun.co.uk/>